

УДК 001.4:364.442.6

І. В. ТКАЧЕНКО, аспірант, КрНУ ім. Михайла Остроградського, Кременчук**ТЕРМІНОСИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

У статті розглянуто наукові підходи до визначення сутності соціального захисту, пенсійного забезпечення, пенсійного страхування та представлено власне трактування цих понять. Також схематично подано систему соціального захисту у поєднанні двох підсистем (підсистеми соціальних виплат та підсистеми пенсійних виплат). З метою наближення бюджету Пенсійного фонду до збалансованого стану виокремлено поняття пенсійна допомога.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальна допомога, пенсійне забезпечення, пенсійне страхування.

Вступ. Питання механізму функціонування пенсійної системи залишається одним з найбільш гострих в рамках дискусії про перспективи української економіки. Процес побудови системи соціального захисту завжди має бути пріоритетом у внутрішній політиці кожної країни. Соціального захисту потребують соціальні групи чи окремі фізичні особи, які відповідно до тих чи інших соціальних та/або демографічних ознак мають ризик потрапити у складні життєві обставини. І саме грамотно налагоджена система соціального захисту є передумовою соціального добробуту населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджуючи різні аспекти функцій системи соціального захисту та пенсійного забезпечення науковці неодмінно звертаються до вивчення термінологічного апарату. Серед зарубіжних науковців цим питанням приділяли увагу Скачко Г. [1], Викулина Т.Д. [2], Ламперт Х. [3], Миронова Т.К. [4]. До українські фахівців, які у своїх працях вивчали підходи до розуміння термінів, що використовуються у соціальній сфері слід віднести Чепіногу В.Г. [5], Грушка В.І. [6], Осадця С.С. [7], А.Г. Ягодку [8], В. Ш. Шайхатдінова [9, 5], І. М. Сироту [10, 4], К. Ю. Мельника [11, 81], М.Ю. Борисенко [12, 15], О.М. Соломка [13, 4], В.Д. Роїк [14, 349] та інших.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є вивчення різних підходів до термінологічної системи соціального захисту, їх систематизація і уточнення.

Виклад основного матеріалу. У системі соціального захисту, пенсійного забезпечення та соціальних виплат використовується ціла низка термінів, формулювання яких не завжди співпадає з їх прямим призначенням. Тому необхідно уточнити та систематизувати понятійний апарат, що використовується у системі соціального захисту та пенсійного забезпечення.

Пенсійне забезпечення є підсистемою у загальній системі соціального захисту і, відтак, на нашу думку, для обґрунтування термінологічного апарату пенсійного забезпечення, доцільно розглянути його місце в загальній терміносистемі соціального захисту. Тому спочатку розглянемо базисні поняття цієї системи.

В ході дослідження було опрацьовано наукові праці українських та зарубіжних науковців. На основі узагальнення можна виокремити два основні підходи до визначення терміну «соціальний захист». По-перше, під соціальним захистом у

вужькому сенсі розуміють сукупність дій, спрямованих на надання допомоги в разі настання певних страхових випадків. По-друге, соціальний захист трактується як широке поняття, що стосується усієї соціальної сфери в державі і включає соціальну допомогу, соціальні гарантії, соціальне страхування. Іншими словами, це діяльність держави, спрямована на забезпечення процесу формування і розвитку повноцінної особистості, виявлення й нейтралізацію негативних факторів, що впливають на неї, створення умов для самовизначення й ствердження у житті.

Такий підхід передбачає акцентування на політиці зайнятості, боротьбі з безробіттям та пенсійному забезпеченні (табл. 1).

Узагальнення існуючих у науковій літературі підходів до терміну «соціальний захист» дає можливість сформулювати власне визначення. Отже, на нашу думку, *соціальний захист* – це система, яка складається з напрямків соціальної політики держави у вигляді грошових виплат за рахунок соціального, пенсійного страхування, бюджетного фінансування, а також комбінації цих видів фінансування, спрямованих на підтримку осіб, які не мають можливості самозабезпечення внаслідок втрати джерел доходу чи інших страхових випадків.

Таблиця 1. Узагальнення наукових підходів до визначення терміну «соціальний захист»

Визначення 1	Автор 2
І підхід базується на розумінні у вузькому сенсі	
– сукупність заходів та механізмів їх здійснення, які використовує суспільство для забезпечення суспільно нормальних умов матеріального і духовного життя населення	Грушко В.І. [6]
– це нагромадження і витрачання грошових та інших ресурсів для здійснення заходів з попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язаних з ними витрат	Осадець С.С. [7]
– функція держави, що піклується про матеріальне забезпечення непрацездатних громадян	Сирота І. М. [10]
– обов'язок суспільства, який реалізує держава, щодо утримання конкретної категорії громадян в особливих випадках та особливими засобами за рахунок суспільства	Мельник К. Ю. [11]
– це діяльність державних і недержавних органів та організацій щодо здійснення заходів економічного, правового, організаційного характеру, які спрямовані на попередження або пом'якшення негативних наслідків для людини і його сім'ї при настанні певних соціально значимих обставин (у тому числі соціальних ризиків), а також на збереження прийняттого рівня їх матеріального і соціального благополуччя	Миронова Т.К. [4]
підхід передбачає розширене трактування	
– система заходів, що захищають будь-якого громадянина країни від економічної та соціальної деградації в результаті безробіття, хвороби, виробничої травми, народження дитини, інвалідності, старості тощо, а також надання медичних послуг та допомог сім'ям з дітьми	Чепінога В.Г. [5]
– система законодавчих, економічних, соціальних і соціально-психологічних гарантій, що надає: а) працездатним рівні умови для поліпшення свого добробуту за рахунок особистого трудового внеску; б) непрацездатним і соціально вразливим категоріям населення, насамперед дітям, молоді, що навчається, інвалідам, пенсіонерам, молодим, неповним та багатодітним сім'ям, переваги в користуванні суспільними фондами споживання, в прямій матеріальній підтримці, в зниженні податків	Ягодки А.Г. [8]

Звкінчення таблиці 1

1	2
– діяльність держави та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, підприємств щодо створення сприятливого навколишнього середовища, охорони материнства та дитинства, здійснення допомоги сім'ї, охорони здоров'я громадян, професійної підготовки громадян, забезпечення зайнятості населення, охорони праці, регулювання заробітної плати та доходів населення, забезпечення громадян житлом, регулювання права власності громадян, матеріального обслуговування та забезпечення непрацездатних та інших осіб, котрі потребують соціальної підтримки.	Шайхатдинов В.Ш. [9]
– сукупність базових інститутів соціального захисту: 1) державна соціальна допомога; 2) державне соціальне забезпечення; 3) обов'язкове соціальне страхування (за законом); 4) добровільне додаткове соціальне страхування; 5) добровільне власне страхування	Скачко Г. [1]
– реалізується у вигляді соціальної допомоги та соціального страхування	Викулина Т.Д. [2]
– різні види соціального страхування (пенсійне, медичне, від нещасних випадків на виробництві, від безробіття); соціальна допомога у вигляді різних видів допомоги; національні системи охорони праці; допомога держави в отриманні освіти; системи соціального захисту на рівні підприємств	Ламперт Х. [3]

Виходячи з визначення, загальну систему соціального захисту можна представити у поєднанні двох підсистем: підсистеми соціальних та пенсійних виплат (див. рис. 1).

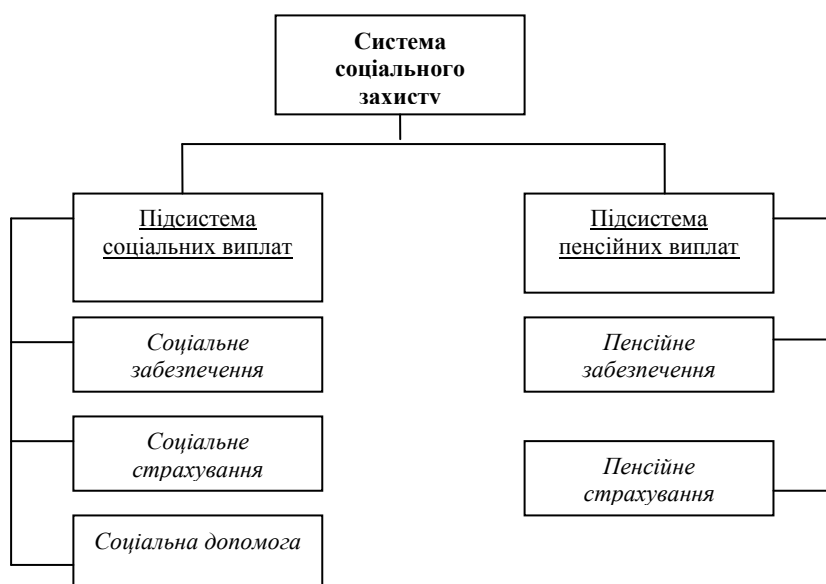

Рис. 1 – Система соціального захисту в розрізі її підсистем*

*Джерело: розробка автора

Розглянемо детальніше під термінологічним кутом підсистему пенсійних виплат. Підсистема пенсійних виплат передбачає використання таких термінів як «пенсійне забезпечення» та «пенсійне страхування», яким у науковій літературі бракує чіткого визначення (табл. 2).

У наведених термінах прослідковується багато спільних, майже, однакових рис, що ускладнює їх сприйняття. А для того, щоб вибудувати пенсійну систему, необхідно дати чітке визначення її основних термінів.

Відтак, на нашу думку, пенсійне забезпечення як складова підсистеми пенсійних виплат, має передбачати фінансування за рахунок коштів Пенсійного фонду лише осіб, що досягли пенсійного віку та набули загального чи спеціального стажу.

Таблиця 2. Визначення термінів «пенсійне забезпечення» та «пенсійне страхування»

Визначення	Автор
«пенсійне забезпечення»	
– державне мінімальне забезпечення трудовими (за віком, у зв'язку з інвалідністю, в разі втрати годувальника, за вислугу років) та соціальними пенсіями усіх непрацездатних громадян (за виключенням короткотермінової втрати працездатності, пов'язаної з безробіттям) за рахунок коштів соціальних фондів та державних асигнувань	В.І. Грушко [6]
– економічна категорія є грошовими відносинами з приводу розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, доходів від зовнішньоекономічної діяльності і частини національного багатства з метою формування грошових коштів для матеріального захисту населення від соціального ризику втрати трудового або іншого постійного доходу для працюючих – внаслідок втрати працездатності при настанні старості, інвалідності; для непрацездатних членів сім'ї – внаслідок інвалідності, втрати годувальника; для окремих категорій працюючих – після досягнення встановленого стажу роботи у визначених сферах трудової діяльності	М.Ю. Борисенко [12]
– це система інститутів (правил і організацій) та механізмів їх взаємодії, що акумулюють кошти через розподільчий (оподаткування) та нагромаджувальний (страхування) канали, амортизують наслідки соціальних ризиків, що прогножуються (зміна матеріального стану працюючих та інших категорій громадян внаслідок настання старості, інвалідності, втрати годувальника) відповідно до визначених соціальних технологій та національних правил, які мінімізують наслідки зміни матеріального становища	О.М. Соломка [13]
– це суспільні відносини з обов'язкового, грошового, щомісячного, як правило, довічного надання забезпечення особам у випадках та на умовах, встановлених у законі, яке повинне здійснюватися державою від імені та за рахунок суспільства з метою як забезпечення життя та здоров'я пенсіонерів на рівні соціальних стандартів, так і для подальшого вільного розвитку.	А.А. Ширант [16]
«пенсійне страхування»	
– як економічні відносини суб'єктів трудових відносин (працівників і роботодавців) з приводу компенсації наслідків соціальних ризиків, котрі призводять до повної або часткової втрати заробітку (старість, втрата годувальника й інвалідність) і спричиняють зміни матеріального становища і пов'язаного з цим соціального статусу працівників і їх сімей	Роїк В.Д. [14]
– гарантована державою система заходів щодо забезпечення громадян у старості, на випадок хвороби, втрати працездатності	Юрій С.І. [15]

Опираючись на основні принципи страхування (обов'язковість сплати страхових внесків, гарантування виплат застрахованим особам та цільове використання накопичених коштів), можна дати наступне визначення терміну «пенсійне страхування».

Отже, пенсійне страхування – як складова підсистеми пенсійних виплат, має поєднувати в собі накопичувальну складову пенсійного страхування, що передбачає здійснення страхових виплат учасникам за настанням страхових випадків (досягнення пенсійного віку, настання інвалідності або втрати годувальника) та недержавне пенсійне страхування, як додаткове джерело одержання стабільного доходу після настання пенсійного віку.

Практика показує, що значна кількість осіб, які досягли пенсійного віку, не мають достатнього загального чи спеціального стажу. І в такому разі фінансове забезпечення цієї категорії громадян сьогодні теж стає обов'язком Пенсійного фонду,

що значно збільшує його витрати. Але створення робочих місць та надання можливості працевлаштування – це державна справа та її обов'язок. І у зв'язку з цим, на наш погляд, особи пенсійного віку, що не мають загального чи спеціального стажу для отримання трудової пенсії, не можуть бути суб'єктами пенсійного забезпечення. Їх фінансування можна узагальнити поняттям *пенсійна допомога*, виплата якої має здійснюватися за рахунок коштів Державного бюджету. В такому разі, підсистему пенсійних виплат у загальній системі соціального захисту можна представити у наступному вигляді (див. рис. 2).

Отже, уточнення термінів «пенсійне забезпечення» та «пенсійне страхування» із розподілом джерел пенсійних накопичень і виплат дало можливість виокремити термін «пенсійна допомога». Розширена структура системи соціального захисту дасть можливість створити умови для нормального функціонування пенсійної системи.

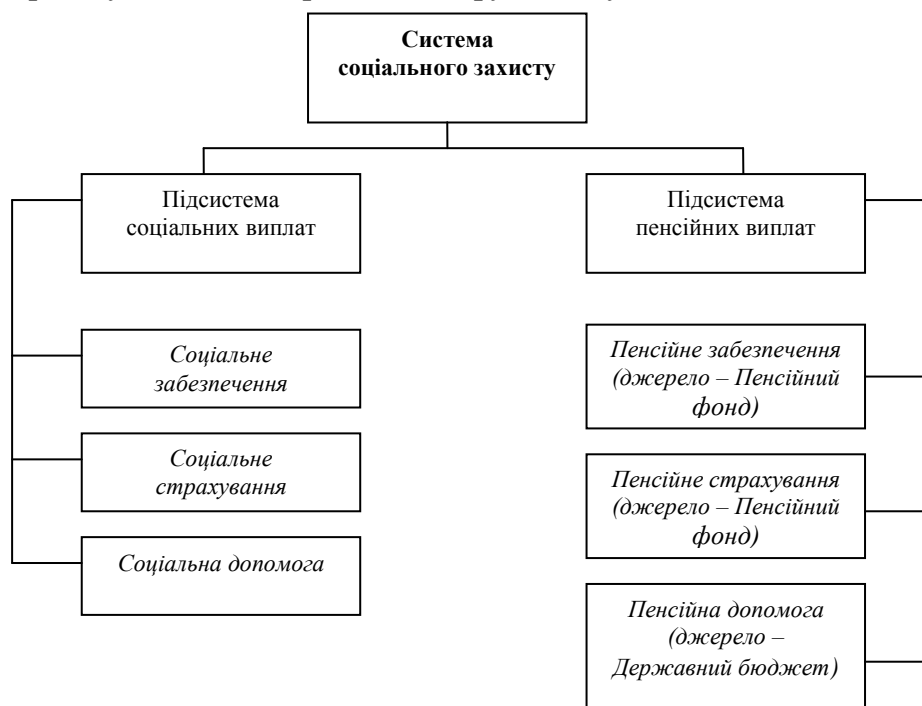

Рис. 2 – Система соціального захисту в розрізі підсистем та джерел фінансування*
*Джерело: розробка автора

Висновки. Таким чином, в результаті проведеного дослідження було упорядковано терміни у системі соціального захисту та здійснено їхню систематизацію. Це дало можливість здійснити уточнення термінів «соціальний захист», «пенсійне забезпечення», «пенсійне страхування» та доповнити понятійно-термінологічний апарат підсистеми пенсійних виплат терміном «пенсійна допомога».

Список літератури: 1. Скачко Г. Роль соціального страхування в системі соціальної захисту населення / Г. Скачко // Государственная служба. – 2006. – № 2. С. 127. 2. Викулина Т.Д. Денежные доходы населения: особенности формирования в переходной экономике / Т.Д. Викулина. – СПб.: СПбГУЭФ, 1998. – 90 с. 3. Ламперт Х. Социальная рыночная экономика. Германский путь / Х. Ламперт. – М.: Дело, 1993. – 224 с. 4. Миронова Т.К. К вопросу об определении понятия «социальная защита» / Т.К. Миронова // Трудовое право. – 2008. – № 3. 5. Чепінога В.Г. Економічна теорія: [підручник] / В.Г. Чепінога. – К.: Київський університет права НАН України, 2008. – 198с. 6. Грушко В.І. Пенсійна система України: [навч. посібн.] / В.І. Грушко. – К.: Кондор, 2006. – 336 с. 7. Осадець С.С. Страхування: [підручник] / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С. Осадець. – 2-ге

вид., доп. і перероб. – К: КНЕУ, 2002. – 599 с. **8.** Ягода А. Г. Соціальна інфраструктура і політика: [навч. посібн.] / А.Г. Ягодка. – К.: КНЕУ, 2000. – 212 с. **9.** Шайхатдинов В. Ш. Право социального обеспечения Российской Федерации: [учебное пособие] / В. Ш. Шайхатдинов. – Екатеринбург, 1996. – Вып. 1. **10.** Сирота І. М. Право пенсійного забезпечення в Україні : [курс лекцій] / І. М. Сирота. – К. : Юринком Інтер, 1998. – 288 с. **11.** Мельник К. Ю. Соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ (проблеми теорії та практики): дис. канд. юрид. наук. / К. Ю. Мельник. – Х., 2003. – 202 с. **12.** Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение: [учебник] / Н.Ю. Борисенко. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2010. – 576с. **13.** Соломка О.М. Пенсійне забезпечення в системі соціального захисту населення: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Х., 2006. – 18 с. **14.** Роик В.Д. Превратить старость в радость: Основы жизнедеятельности населения в пожилом возрасте / В.Д. Роик. – М.: МИК, 2008. – 432 с. **15.** Юрій С.І. Соціальне страхування: [підручник] / С.І. Юрій, М.П., Шаварина, Н.В. Шаманська. – К.: Кондор, 2006. – 464 с. **16.** Ширант А.А. Принципи пенсійного забезпечення: автореф. дис. кан. екон. наук. – Київ, 2012. – 191 с.

Надійшла до редколегії 30.10.2013

УДК 001.4:364.442.6

Терміносистема соціального захисту / Ткаченко І. В. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 53(1026). – С. 167–172 – Бібліогр.: 16 назв.

В статье рассмотрены научные подходы к определению сути социальной защиты, пенсионного обеспечения, пенсионного страхования и представленные собственные трактовки этих понятий. Также схематично представлена система социальной защиты в сочетании двух подсистем (подсистемы социальных выплат и подсистемы пенсионных выплат). С целью приближения бюджета Пенсионного фонда к сбалансированному состоянию выделено понятие пенсионной помощи.

Ключевые слова: социальная защита, социальное обеспечение, социальное страхование, социальная помощь, пенсионное обеспечение, пенсионное страхование.

The article deals with scientific approaches to the definition of the essence of social security, pension, annuity and presented their own interpretations of these concepts. Also, a schematic representation of the social protection system in combination of two subsystems (subsystem of social benefits and pension payments subsystem). In order to bring the budget of the Pension Fund to a balanced state aid allocated to the concept of retirement.

Keywords: social protection, social security, social insurance, social assistance, pensions, pension insurance.

УДК 658.012.34:658.6

Л. А. ФИЛИПКОВСКАЯ, канд.. экон. наук, доц., НАУ им. Жуковского «ХАИ», Харьков;

А. Г. КРАВЧУК, магистрант, НАУ им. Жуковского «ХАИ», Харьков.

ОЦЕНИВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕКЛАМНОГО АГЕНТСТВА

В работе предложены методы оценивания инвестиционных проектов предприятий, представленных рекламными агентствами. Для оценки инвестиционных проектов рассмотрены метод корректировки ставки дисконтирования, метод достоверных эквивалентов, технология анализа чувствительности показателей эффективности инвестиционной деятельности, метод сценариев, теория игр, «дерево решений», метод Монте-Карло. Так как рекламное агентство постоянно находится в условиях риска и неопределенности, показано, что для оценки его инвестиционной деятельности приемлемым является метод анализа чувствительности. Этот метод позволяет обрабатывать разнородную информацию, для реальной задачи инвестиционного анализа, характерной для сферы рекламы.

Ключевые слова: инвестиционный проект, финансовые средства, рекламное агентство, эффективность, анализ чувствительности, дерево решений.

© Л. А. Филипковская, А. Г. Кравчук, 2013